

L'UKRAINIENNE **TRIDEN'D**

Число 46 (304) рік вид. VII. 6 грудня 1931 р. Ціна 2*р. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 6 грудня 1931 року.

Минулого літа редактор паризького ілюстрованого журналу «Vu» пан Вожель разом з своїми співробітниками одбув велику подорож совітською державою. Протягом тієї подорожі чужоземні гості, як пише п. Вожель, «могли здати собі в широкій мірі звіт з совітської діяльності та її наслідків».

Результатами своєї старанної праці подорожні й діляться тепер з французьким громадянством. Перед нами спеціальне число «Vu», присвячене країні совітів : «Au pays des soviets — enquête». Число те розкішно видане. Справді, видно, не жалували ні труду, ані коштів і на подорож довгу, і на видання спеціальне, оздоблене численними ілюстраціями.

Дивне вражіння робить уже склад співробітників. На чолі їх випробований приятель совітів п. де-Монзі, вступною статтею якого й розпочинається число. Далі, поруч з пп. Вожелем, Шрейбером, Лейбовичем ідуть імена графа і графині Карольї, кн. Дмитра Святополк-Мирського, гр. Олексія Толстого, гр. Олексія Ігнатієва, давніх і свіжих «сменовеховців». Ця рясна участь в статтях і в інтерв'ю титулованих авторів, ніби навмисне підкреслена, надає виданню ще терпкішого присмаку.

Про совіти пишуть чужинці, або люде з чужого для них світу, але пишуть те, що совітам бажано.

Вже саме завдання, заголовки статей, зміст їх говорять за себе: при зовнішній ніби безсторонності цієї «анкети» видання має виразно окреслений характер совітської пропаганди, спритно зробленої чужими руками. Прихильні до совітів слова влучно зміцнено вміло знятими й дотепно підібраними фотографіями. Що правда, де-яким з них ніби

трохи бракує почуття міри. Білі рукавички міліціонерів не характерні для сучасного побуту мільйонів совітських підданців. Веселі обличчя робітників ситих, навіть розгодованих, одягнених(!), взутих(!), ідилічні сценки з родинного життя чекистів (діти в пісочку коло прекрасного будинку), задоволення бувшого графа Ігнатієва, якій з радістю обдивляється совхоз... в колишньому своєму маєткові—відгонять штучністю та передають куті меду. Такі образи можуть викликати іронічну усмішку навіть не у занадто скептичного глядача...

Але не будьмо занадто суворі. Пан Вожець і його спіробітники мали певне завдання й його виконали в міру своїх сил і розуміння. В кожному разі очі їх бачили те, що треба було бачити, і країна совітів дивиться на вас із сторінок «Vu» саме такою, якою її хотіли показати світові сьогоднішні господарі: щаслива країна задоволених і веселих, ситих людей, вільної праці, активності, соціалізму, грандіозних планів і будівництва, безмежного ентузіазму, п'ятилітки, вимріяна країна завтрашнього, з її досягненнями сьогоднішніми.

Якою ж виглядає на цьому тлі Україна? Нас цілком природне інтересує питання, що і як побачили на нашій батьківщині і що привезли звітти французькі журналісти? Адже Україна, в совітській федерації «самостійних республік», за совітською пресою, грає визначну роль.

Французькі подорожні проїхали нашу землю вздовж і впоперек: з Харькова через Київ до Шепетівки, з Харькова аж до Ростова; з Харькова через Запорожжя у Крим, а звітти через Одесу на Шепетівку. І на мапі з їхнім маршрутом позначено: «Ukraine». Вдруге знаходимо ми: «U.S.S.R.» в маленькій кружалочці на схемі устрою совітської держави. А по-за тим Вожець і Ко, дарма хоч і переїхали нашою батьківщиною з краю до краю, проте ніякої самостійної Української республіки не помітили. Та ніякої України взагалі гіді їхні показати їм не вважали за потрібне.

Півдесятка фото з Харькова та кільки з Дніпрельстану. І це все! Стаття про «Dniprestroï» єдина, що торкається нашої території. Але як вона її трактує? Кільки виразів звітти вистачить. «Треба 24 годин од Москви, щоб прибути в одне місто російської провінції», де він знаходиться. «Дніпро, що протікає найнаселенішою і найбагатшою частиною Росії»... Дніпрельстан викликає «ентузіазм руських» (можна з цього приводу написати: всіх руських Росії без винятку)... Це — «одне з найсильніших вражень, які здобуваєш в Росії»...

Отже, як бачимо, «в країні совітів» цікаві чужинці України не догледіли.

Її разом з іншими поневоленими Московою землями густо вкрито однією спільною для всього союзу фарбою. Що сьогодні все замість колишньої трьохкольорової вимальовано червоною великої ріжниці не робить: з-під неї виразно проступає давня «єдина-неділима».

І цей факт особливо яскраво підкреслює нове видання московської пропаганди французькою мовою.

Життя та артистична діяльність Г. П. Затиркевич-Карпинської.

(з нагоди 10-ліття з дня смерти *).

12 вересня с. р. минуло 10 років з дня смерти одного з корифеїв українського театру — улюбленої акторки Ганни Петрівни Затиркевич-Карпинської.

Коли пригадаємо, що український театр на В. Україні в добу царського режиму був єдиною трибуною, звідки неслося живе українське слово, яке ширило серед українського громадянства національну свідомість, то стане для нас зрозумілою велика роль, яка тоді припала на долю українських професійних акторів і акторок. Тим більшої вдячності в нашій пам'яті заслуговують з них ті, які разом із служенням українській ідеї піднялися на недосяжну художню височінь в своїй артистичній діяльності.

Одне з перших місць серед талановитих українських акторок і акторів належить безперечно Г. П. Затиркевич, а тому дозволю собі тут, з нагоди десятиліття з дня її смерти, нагадати нашому громадянству хоча б в коротких рисах життя і діяльність цієї славної акторки.

Ганна Петрівна (по першому чоловікові — Затиркевич, по другому — Карпинська-Кравцова, по третьому — Якиманська) народилася 10-го січня 1856 року в містечку Срібному Прилуцького повіту на Полтавщині. Батько Г. П-ни П. Ковтуненко був тамошній землевласник, а в останніх роках свого життя займав посаду станового пристава (комісара) в м. Срібному. Це був типичний запорожець — кременний дідуган з сивими до долу вусами (таким я його знав у своїх студентських роках), від якого й одідичила Г. П. будову тіла і здоров'я.

Після закінчення в 1871 році Київського шляхетського дівочого інституту Г. П. оселилася в Срібному. Під час своїх наїздів до Петербургу, Москви, Одеси та інших великих міст Г. П. завжди відвідувала театри, і вже тоді прокинулася в неї любов до сцени. Її жагучим бажанням було стати акторкою, але рішучим противником цього був її батьно, який вважав сценічну професію за невідповідну для дівчини шляхетського походження. Прийшлося Г. П-ні скоритися батькові,

*) Реферат, читаний на засіданні Історично-філологічного Т-ва в Празі 17 листопаду с. р.

На 18-му році свого життя Г. П. вийшла заміж за п. Затиркевича, який мав маєток в тому ж Прилуцькому повіті, в с. Блотниці. Однак одруження Г. П-ни ніскільки не вгамувало її поривання до сцени, а тому вона завжди радо виступала на аматорських виставах. Один з таких виступів і рішив долю Г. П-ни. А саме, в сусідньому місті Ромні місцева інтелігенція задумала поставити «Сватання на Гончарівці» Квітки-Основ'яненка. Сталося так, що серед місцевих пань і панночок не знайшлося охочої взяти на себе роль старої Одарки, бо всім хотілося грати роль молодих. Хтось порадив звернутися до Г. П-и, і та охоче погодилася виступити в ролі Одарки. Виступ Г. П-и на цій виставі (9 грудня 1882 року) мав надзвичайний успіх, і з того часу думка про справжню сцену не давала Г. П-ні спокою.

Довідавшись, що М. Л. Кропивницький дає вистави із своєю трупю в Києві, Г. П-на написала йому, що хотіла б вступити до його трупи. М. Л. Кропивницький призначив Г. П-ні дебют в Полтаві, куди він переїхав на весну 1883 року, і там 20 травня 1883 року Г. П. дебютувала під прибраним прізвиськом Прилуцької у водевілі «Як ковбаса та чарка, то минеться й сварка» в ролі Горпини. Після цього виступу М. Л. Кропивницький запросив Г. П-ну на зимовий сезон в Одесу. Г. П. кинула родину й безтурботне життя в Блотниці та відїхала до Одеси, де її перший виступ був знов у ролі Одарки, в «Сватанні на Гончарівці». З того часу Г. П. цілковито віддалася українському театрові, виступаючи переважно в ролях жартовливих молодниць або сварливих баб, і в цих ролях Г. П. була незрівняна.

В 1886 р. трупа М. Л. Кропивницького вперше грала в Петербурзі. Успіх трупи був просто нечуваний. Сам цар Олександр III зацікавився цією трупю і двічі був присутній на її виставах, спеціально уряджених для «високого гостя», при чому друга вистава відбулася в Імператорському Маріїнському театрі. Г. П. виступала в обох виставах, а саме в ролі Стехи («Назар Стодоля»), та Терпелихи («Наталка Полтавка»). Цар був надзвичайно задовольний грою акторів і акторок, і після одної вистави закликав головних виконавців до себе в ложу, в тому числі і Г. П-ну, щоб висловити своє задоволення їхньою грою.

Ось як оцінює гру Г. П-ни за час виступу її в Петербурзі 1886 року відомий російський публіцист, видавець часопису «Новое Время», А. С. Суворин: «У Цокулі («Наймичка») є жінка, але вона хвора і не появляється на сцені; є у нього й коханка, жвава молодиця, яку чудово грає пані Затиркевич. Треба бачити цю акторку, щоб вповні оцінити її здоровий, натуральний комізм, повний надзвичайної художньої правди; треба бачити гру її обличчя, її рухи, її ходу, чути оригінальні інтонації її голосу, і тоді пошукати де-небудь на російських сценах щось подібне. Не знайдете» («Н. Вр.» з 17.11 1886 р. Цитоване за книжкою «А. С. Суворин. Хохли і хохлушки» СПб 1907).

З кожним роком росла артистична слава Г. П-ни, театральна критика постійно давала високу оцінку її талановитій грі. Ось як висловився один театральний критик (В. Уманов-Каплуновський в російському журналі «Историческій Вѣстникъ») з нагоди 25-тилітнього ювілею артистичної діяльності Г. П-ни: «Г. П. Затиркевич — сама

веселість, здорова, бадьора, що захоплює своєю безпосередністю та кришталевою чистотою. Вона володіє дорогоцінним даром разом і смішити, і зворушувати глядачів, не вдаючися в шарж, а діючи на публіку виключно іскорками вродженого гумору, виразною мімікою, багатством голосу, мистецтвом перетворюватися до непізнання та різноманітністю настроїв...» «Небесна іскра, що розгорілася в жертвний вогонь, почуття міри та спостережливість — цими трьома дарами Г. П. творить чудеса».

Вперше довелося мені побачити гру своєї славної землячки восени 1893 року в Москві, де Г. П. грала в трупі М. К. Садовського, між іншим, разом з другою прилучанкою — молодою акторкою Базілевською, яка, на жаль, рано кинула сцену. Тоді ж я мав щастя пізнати Г. П-ну не тільки як незрівняну акторку, але й як людину. З чисто матерньою ласкою поставилася Г. П. до мене, тодішнього юнака-студента, що опинився — після родинного життя в тиїй Прилуці (в той час там не було ще залізниці) — в чужому, великому місті. Буваючи майже щодня в гостях у Г. П-ни, я почував себе ніби вдома на Україні, бо Г. П. завжди зберігала, де б не була, звичлий уклад життя аж до незмінного борщу включно. Разом з Г. П-ою жили тоді в її квартирі небога В. М. Смирнова та вихованка Г. П-ни О. Каченко, тодішні хористки в трупі М. К. Садовського, а також служниця з Блотниці. Квартиря Г. П-ни в Москві уявляла до себе куток рідного гнізда її в Блотниці. Кого тільки не пригрівала тоді Г. П. своїм любячим серцем — особливо хористи і хористки завжди знаходили у неї матеріальну допомогу, поради та моральну підтримку.

Мені самому не раз доводилося бути свідком того, як «мамаша» — так всі в трупі звали Г. П-ну, вміла підбадьорити їх, сказати їм ласкове слово, коли треба, то й добре пробрати, вживаючи для того добірні слівця із свого надзвичайно багатого лексикону.

Через довгий протяг часу Г. П. знов перебула цілий сезон в Москві з трупою М. К. Садовського.

Не стану розповідати тут про своє захоплення грою Г. П-ни, скажу лише, що в обидва сезони не пропустив я ні одної вистави з участю Г. П-ни.

Може бути, що велику роль в художній творчості Г. П-ни відіграла Блотниця, куди майже що літа приїздила Г. П. (після смерті п. Затиркевича маєток перейшов у спадщину до Г. П-ни) з короткими потім наїздами до Прилуки, де перебував її чоловік — гімназіяльний лікар І. І. Карпинський-Кравцов. Перебуваючи в Блотниці, Г. П. близько сходилася з селянством, відвідувала весілля або кумувала, і це рідне оточення було для Г. П-ни студією, де Г. П. з надзвичайною інтуїцією схоплювала вдачу сільської молодиці чи баби, а потім з глибоким реалізмом відтворювала жіночі постаті з типовими і тонкими нюансами.

Про силу реалізму в грі Г. П-ни може свідчити факт, який подає в своїх спогадах сучасний заслужений артист на сов. Україні Ф. В. Левицький. «Не пам'ятаю ні місця, ні часу, одначе, коли грали «Безталанну» Карпенка-Карого, черговий пожежний (під час вистави за

лаштунками завжди на варті стояв пожежний. С.) кинувся з кулаками й непристойною лайкою на Затиркевичку, що виконувала роль «све-крухи», і, коли б не присутні тут за лаштунками актори, небіжчиці Ганні Петровіні від пожежного дісталося б». *)

Остання зустріч моя з Г. П-ою відбулася в Києві в 1918 році, — Г. П. грала тоді в трупі М. К. Садовського в театрі на Олександрівській вулиці. Гра Г. П-ни була по старому незрівняна, хоча в той час Г. П. переживала тяжку душевну драму: її рідне гніздо — маєток в Блотниці — підпав цілковитому розгрому. Отже було втіхою для Г. П-ни, коли про своє горе вона розповідала мені, що грабунок вчинили не місцеві селяне, а приїзжі люде. А треба сказати, що будинок Г. П-ни в Блотниці, де мені довелося один раз побувати, уявляв з себе справжній театральний і мистецький музей, безліч фотографій Г. П-ни в різних ролях та інших українських акторів і акторок, подарунки, що підносилися Г. П-ні під час вистав від прихильників її таланту, чудові вишивки й плахти і т. д. Коли вже після смерті Г. П-ни керівничий Українського Театрального Музею в Києві відвідав колишній маєток Г. П-ни, щоб зібрати зацілилий матеріал, то, на жаль, від величезної колекції (близько 5000) фотографій, що їх збирала за своє життя акторка, майже нічого не залишилося. **).

Коли в Києві в 1920 році почався голод, то багато артистів, шукаючи хліба, вирушило на провінцію. Г. П-ні також довелося на старості літ, замість відпочинку в своєму «рідному гнізді», виїхати до Ромна на запрошення тамошньої української трупи. Із спогадів Н. Яременка про цей період життя Г. П-ни видно, що Г. П-на і тоді залишалася незрівняною акторкою. Ось як описує він гру Г. П-ни в першій виставі в Ромні «По ревізії»: «На сцені сторож, потім старшина. Буря оплесків. Угамувалися, почалася дія, але що хвилини тишу прорізували оплески і сміх»... «Коли ж дійшло до того місця, де писар командує «Гараську, соло!», і «мамаша» (себ-то Г. П. Прим. С.) врзала своїм міцним голосом впоперек, я теж сказився: почав гатити в спину якогось «гражданина». Він здається, нічого на це мені і не відповів, тільки трохи усунув спину, і як божевільний теж ляскав в долоні і щось кричав. Крики і галас стояли після закінчення вистави з чверть години; завісу те й робили, що смикали вгору та вниз, а Риндичка все кланялася». ***)

В Ромні ж Г. П. розвела собі город. Тяжка фізична праця зле відбилася на здоров'ю Г. П-ни. Ще 10 вересня 1921 року Г. П. працювала на городі, а 12-го вже її не стало.

В своїх спогадах про похорон Г. П-ни небога її В. Смирнова, про яку тут згадував, пише так: «Такого грандіозного похорону Ромен не бачив ще ніколи. І — дивна іронія долі — так вшанували її (себ-то Г. П-ни) смерть — з двома оркестрами, з усім Роменським духівництвом, з кількома тисячами народу, з труною на волах, з рушниками та плахтами, — а так мало треба було, щоб зберегти її життя. Коли б залишили

*) «Річник Українського Театрального Музею» т. I. Київ 1930 ст. 173.

**) Там же ст. 206.

***) Там же ст. 188.

їй хоч з півдесятини землі в Блотниці, то, певно, вона б задовольнилася городиною з дому, а не надривала б себе роботою... Дійсно, що нема пророка в своїй батьківщині» *).

З останніх слів цих спогадів видно, як шанує совітська влада старих заслужених українських діячів. Але український народ назавжди збереже в історії українського театру ім'я незабутньої акторки Г. П. Затиркевич-Карпинської.

Приходиться пошкодувати, що українське громадянство не подбало зафіксувати через фільми гру Г. П. Затиркевич-Карпинської, про яку сучасний історик українського театру висловився так: «Затиркевич — це, може, вища точка побутового театру, найбільше артистично удосконалене осягнення українського побуту на сцені». **)

С. Сірополко

Міжнародня конференція обезброєння в Парижі.

26-27 листопаду у Парижі відбулася міжнародня конференція обезброєння. Взяли у ній участь представники різних великих політичних, соціальних і релігійних організацій, що підтримують Лігу Націй і проєкт зменшення озброєнь. Програма конференції складено було так: троє засідань ділових і одно публичне у великій залі Трокадеро. Програма публичного засідання: промова голови конференції Е. Еріо, потім представників різних націй: Єп. Каас, Мадаріга, Жувенель, Жуо, лорд Сесіль, Шалоя, Гамбро і т. и.

В ділових засіданнях промовляли: Ноель-Бакер, Людерс, міністр Політис, Касен, Сокаль, Поль Бонкур, Титулеско, Ролен, фон Рейнбабен, Осуський, Кот, Барієло та інші.

З українських організацій в цій конференції взяли участь: Українське Товариство Прихильників Ліги Націй (п. п. Косенко та Б. Бокитько) і Український Академічний Комітет у Празі (проф. О. Шульгин).

На початках ініціатори конференції мали на оці запросити на цю маніфестацію і представника большевиків Луначарського, але з огляду на однодушні протести більшості учасників конференції вирішено було большевиків на конференцію не пустити.

Українське Т-во Прихильників Ліги Націй, що було репрезентоване на цьому конгресі п. п. Косенком та Б. Бокитьком, разом з грузинськими представниками подало до президії конгресу декларацію, в якій між иншим говориться:

- «Приєднуючися до ідей, які є в основі праць цього конгресу по обезброєнню, ми не бачимо як моральне і матеріальне обезброєння можна здійснити, як-що незалежність як великих, так і малих народів не буде шанована та гарантована. Для наших країн — України і Грузії — «обезброєння» — означає припинити окупацію совітською армією.

Одночасно ми звертаємо спеціальну увагу конгресу на той факт, що того ще замало, коли кожна країна зобов'язується зменшити своє озброєння, але мусить вона також утриматися від озброєння інших держав і головним чином тих,

*) Там же ст. 186.

**) Д. Антонович. Триста років українського театру. 1619-1919. Прага 1925.

які знаходяться по-за Лігою Націй і окреме становище яких не дає жадної можливості справжнього контролю.

Наприклад, ССРСР, армія якого чисельно є найбільшою у цілому світі, міг організувати свої заводи, які виготовляють амуніцію та вибухові матеріяли, завдяки допомозі певних держав.

Лишаючи на боці проблему небезпеки, що її представляє озброєння країни совітів для цілого світу, ми констатуємо, що ця допомога, яка йде зза кордону урядові совітського союзу, полегшує йому військову окупацію України, Грузії, Азербейджана і інших поневолених ними народів.

Акт зменшення озброєння буде новим актом в цілому світі, актом, який матиме у своїй засаді не тільки матеріяльні інтереси держав, але й принцип людської моралі. Як же здійснення цієї ідеї можна сполучити з беззаконним пануванням, яке ССРСР накидає країнам, окупованим ним збройною силою?

Ми сподіваємося, що наші міркування буде взято під увагу не тільки делегатами різних товариств та організацій, що зібрані на конгресі, але так само і тими, які мають зібратися за кілька місяців в Женеві та мають там рішати майбутню долю цивілізованого світа.

Поневолені совітським союзом народи ставлять їхню проблему перед майбутнім конгресом що-до обеззброєння. Париж, 27 листопада 1931 року.

3 листів з України.

(3 N над Дніпром)

...Ми тут раби; робимо коло продуктів споживання, а голодні і їсти нема чого. Забрали дзерно, тепер вже забирають борошно. Хто не виробив скільки приписано, у того забирають майно, розбирають навіть хату над ним, так що родина залишається під чистим небом. Ніколи наш селянин навіть за найгірших царських часів не зазнавав такого знуцання як тепер під комуністичними московськими посіпаками. «Жовтень» нам приніс: голод, примусову працю та цілковиту неволю...

Колись селянин різав свиню на Різдво і на Великдень; тепер сала і не понохаєш; все йде у ту прірву, що називається п'ятиліткою, і за яку з нас луплять тричі по п'ять шкур...

Виробляємо і цукор; кругом нас цукроварні, заставляють селян сіяти буряки, але як доходить до цукру, то нам — зась!

Коли ти єгипетської роботи не виконав, приїздить суд; судять за все: за дзерно, за картоплю, за вовну, за молоко, геть чисто за все. Можеш кричати, упрохувати, плакати, виправдуватися, однаково не допоможе. Для селян закон завжди чомусь виходить немилостивим. Сонце затьмарює та хмара ненавиди, що її зняли большевики на Україні. Вівці і голуби, і ті вже клацають зубами.

Того всього, що ми тут переживаємо, не спиєш, треба самому побувати в нашій шкурі...

Купив оце на базарі чоботи, дав 135 карбованців, отакі у нас ціни.

Утік би з цього пекла, не знаю куди, та не так то легко.

Цього року врожай гірший за торішній. Отож і селянам буде гірше, бо справді нас большевики мають за робочу худобу; як би не орали, не сіяли, то вони б і нас за кордон продали. Не посилај грошей в листах, бо гроші мають руки, розчиняють листи і вилазять не в ті кешені...

3.

З життя й політики

— Жовтневі роковини і закордон. — Протривалість совітської влади. — Торговля з совітами і совітофільська ідеологія. — Ризикованість кредиту для совітів.

7-го листопаду большевики святкували традиційні роковини жовтневої революції. Ті відомості, які подає про це свято совітська преса, ті святочні числа совітських газет з їх галасливими, саморекламними статтями, які дійшли до нас, вказують, що святкування носило аж надто шаблонний, сірий, урядовий характер. Так мало було в ньому чогось нового й яскравого, що вільно можна було б проминути цю урядову урочистість повною мовчанкою, коли б не той трохи несподіваний відгук, який подекуди знайшла вона на Заході. Особливо демонстративним був цей відгук в Чехословаччині, де совітське свято було відзначено участю міністра закордонних справ Бенеша на прийняттю в совітському торгпредстві (перший раз з часів існування торгпредства в Празі) і совітофільською вступною статтею центрального органа с.-д. «Pravo Lidu», яка належала перу Харвата, що котистується між иншим репутацією українофіла. Коли зважити на те, що Чехословаччина в своїх стосунках що-до совітів завжди заховувала велику обережність і завжди дужерахувалася з настроями публічної opinii великих держав, коли прийняти на увагу, що ці виступи припадають на час совітсько-французьких пертрактацій, ці факти стають дуже симптоматичними. Вони примушують нас спинитися на совітських жовтневих урочистостях. Не так з огляду на совітську верхівку, яка знає так само добре, як і ми, що своїм святкуванням вона в країні не набуде жадного політичного капіталу, як з огляду на певні західноєвропейські кола, які, користуючися подібними до жовтневих совітськими урочистостями, думають собі такий капітал набути.

* * *

Одна з ювілейних статтів, присвячених жовтневим урочистостям, надрукована, коли не помиляємося, в «Економической Жизни», починається з самовпевненої заяви: нам пророковано, що ми будемо існувати два тижні, а ми вже існуємо чотирнадцять років і оце вступаємо в п'ятнадцятий.

Треба сказати, що це твердження на багатьох справляє вражіння, спеціально на Заході. Тут якось відносини укладаються в цій справі дуже дивно. Ті самі кола, які ніяк не хотіли повірити в тривалість режиму Примо де Рівера в Іспанії, хоч він тримався досить таки часу, які так само не вірять в тривалість режиму Горті в Угорщині, хоч він за собою має більше років, як совітська влада, коли рахувати її остаточне ствердження після громадянської війни, ті самі кола, як-що мова заходить про Схід Європи, аргументові од числа надають мало не містичне значіння. Отже з цими числовими аргументами доводиться числитися.

Перш за все чотирнадцять днів і чотирнадцять років. Не треба забувати, що крилата фраза про те, що панування большевиків протягнеться максимум два тижні вийшла з безнадійно політично збанкротованого табору Керенського. Прив'язувати більшу вагу до заяв банкрутованій політичній групі, яка претендує на серйозність і силу, начеб-то не дєводилося. Не збираємося висвітлювати позицій російської еміграції, проте маємо вражіння, що там скільки-небудь серйозних і відповідальних груп, які б займалися призначенням термінів упадку большевиків і на цих термінах будували свою тактику, нема. Ще з більшим правом можемо констатувати все це відносно українських еміграційних течій. Ми говорили, говоримо і будемо говорити про неминучість упадку совітської влади на Україні і неминучість відбудови української державности. Ми знаємо, що події

в цьому напрямі розвиваються все швидчим темпом. Але не бавилися і не бавимось ми в жадне призначування термінів.

Совітська влада пишається тим, що вона панує чотирнадцять років. Дев'ять років тому, коли в Харькові урочисто святкували п'ятиліття совітської влади в Україні, тодішній голова і нарком закордонних справ українського совітського уряду Раковський так само самопевнено і урочисто заявляв, що він єдиний міністр закордонних справ в Європі, який п'ять років незмінно перебуває у стерні влади. Тепер цей міністр закордонних справ вже од кількох літ перебуває в заслання. Хай цей приклад з близького для большевиків оточення буде для них доказом, що не скрізь і не завжди минуле визначає майбутнє.

Ще не написана історія совітської влади; маємо ми відносно неї лише обмежені матеріяли, які сама совітська влада вважає можливим виявити на світло денне. При цих умовах, при відсутності повноти даних саме число років існування совітської влади не може і не повинно нам імпонувати, як-що ми не будемо, як дикуни, як перед фетишем благоговійно схилятися перед самою голою цифрою. Ми не знаємо, в якій мірі причинилася до заховання совітської влади аж до сьогоднішнього дня піддержка з початку імператорської Німеччини, а потім й Німеччини республіканської з Рапальським договором і її щедрими кредитами. Адже ж ті наївні люде в Європі, які підкреслюють, що ССРСР єдина країна в світі, де нема ані кризи, ані безробіття, само собою, не здають собі справи з того, в якій мірі сучасна «соціалістична» совітська господарка базується на піддержці і допомозі тої самої «гнилої» капіталістичної Європи via Німеччина і безпосереднє. Ми тільки приблизно і неповно маємо можливість уявити, якої кількості людських існувань, людських сил і людської енергії коштувало заховання аж до сьогоднішнього дня совітської влади. Хто може твердити з вичерпуючою кількістю даних, що, коли ми на одній стороні балансу умістимо всі затрати людських сил, людських існувань і матеріяльних засобів, а на другій стороні — чотирнадцять років панування совітів хоча б з їх евенуальними «досягненнями», то підрахунок буде на користь совітської влади. Чи вийде він на користь совітської влади, коли навіть прийняти те досить популярне на Заході припущення, яке недавно так виразно формулював лідер австрійської с.-д. Бауер, припущення, що людська особа із Сходу Європи не є революційною і рівновартною людині з Заходу? Коли б лише ці міркування було взято до уваги, може б навіть при теперішній дезорієнтації публичної опінії на Заході, викликаній кризою, менше знайшлося б тут людей, які б захотіли збільшувати своїми виступами урочистість совітського свята?

* * *

Ми могли б ще зрозуміти настрої тих кол, які в результаті важкого господарського становища на Заході, висловлюються за необхідність тісніших господарських і торговельних відносин з совітами, коли б вони цю справу ставили просто і одверто. Переживаємо, мовляв, велику господарську скруту. В цілях поліпшення господарського становища мусимо вдаватися до ризикованих і небезпечних кроків; мусимо отже інтенсифікувати свої господарські відносини з совітами. Допускаємо, що з цього ми зможемо витягнути певну користь і наше господарське становище поліпшити.

Само собою, що й при такій постановці справи ми уважали б необхідним провадити річеву дискусію. Ми низкою річевих аргументів доводили б, що в дану хвилину інтенсифікація торговельних зносин з совітами, збудована на уділенню большевиками нових кредитів, є крок з комерційного погляду занадто мало оправданий і занадто непевний і ризикований. Ми вказували, що інтенсифікація господарських зносин з большевиками означає не лише поширення імпорту до совітів, але також експорту з совітів, яке криє за собою дуже поважні небезпеки. Але в кожному разі на цьому ґрунті була б можливою певна річева дискусія.

Проте ми абсолютно відмовляємося зрозуміти, як люде, здавалося б, цілком поважні і освідомлені, стають остільки наївними, що своє бажання поширити торговельні зв'язки з ССРСР вважають потрібним вдягати в якусь ідеологічну одужу. Хотять довести, що вони не тільки хотять торгувати, а йдуть в повній згоді з тими демократичними принципами, які вони визнають. Починають говорити всякі несотворенні речі про той поступ в господарському життю совітів, який ніби там можно констатувати, про ті величезні господарські можливості, які наче реалізує совітська влада. Коли писання подібних наївностей є результат простої непоінформованости, то треба все таки пам'ятати, що навіть у відношенню до таких екзотичних країн, як Східня Европа, обов'язує все таки правило знати і вивчити ту річ, про яку говориш і пишеш. Боїмося проте, що в більшості випадків має місце не відсутність відомостей про те, що справді діється в совітах, а свідоме затуляння очей і свідоме заховування од широкого загалу дійсної ситуації в совітських державах. Є люде, які думають, що в цей спосіб вони виконують свій обов'язок перед своїм народом і своєю державою.

* * *

Одне питання ми хотіли б поставити під розвагу всім тим діячам, і громадським, і господарським, по різних державах, які тепер висовують справу інтенсифікації господарських зносин з совітами.

В свій час, коли йшла мова про кредити для уряду царської Росії, — це було найвиразніше в 1906 році — закордоном висловлювалися сумнівні відносно доцільности уділення цих кредитів з огляду на непевність становища царської влади. В теперішній час цілій низці західніє - європейських держав уділяються кредити лише при забезпеченню переведення цими державами певних заходів в обсязі господарської і фінансової політики. Уряд Сталіна, як відомо, знаходиться у європейських капіталістів зараз в більш привилейованому становищі, ніж колишній царський уряд, ніж уряди цілого ряду європейських держав. Провадиться широка агітація не проти уділення йому кредитів, а за їх уділення. Кредити до цього часу уділювалися і уділюються без всяких умов і обмежень що-до курсу політики. Очевидно це є справа тих, які дають кредити. Але ті, що дають гроші, вірніше ті, що дають товари, очевидно хотять своє вернути назад. Є цікавим, чи це при загальній теперішній кризі довір'я ця криза цілком обминула Сталіна, чи вважають, що його панування є остільки твердим і забезпеченим, а господарське становище сталінської держави є остільки певним, що сучасний совітський режим зможе і встигне розплатитися по всім зобов'язанням, які він вже зав'язав і ще зав'яже? Чи може ті, що уділяють кредити, думають, що не тільки уряд Сталіна, але і всі ті уряди, що виникнуть після його упадку, будуть уважати своїм обов'язком сплачувати ті кошти, які витрачені західньою Европою на харчування кремлівської верхівки і на здійснення її планів?

Як-що серед сучасних кредиторів ССРСР є такі рожеві оптимісти, то ми їх примушені будемо розчарувати. Адже нам, емігрантам, краще, ніж кому иншому, відомі ті настрої, які наростають в совітах проти чужинців. Для совітських громадян є очевидним, що за допомогою і при підтримці закордонних кредитів заховує своє існування совітська влада. Віч-навіч вони стикаються з сотнями і тисячами закордонних спеців і робітників, що пішли на службу до Сталіна, які виконують плани совітського уряду і які перебувають на винятковому упривилейованому становищі серед голдної і обдертої маси совітських громадян. В зв'язку з цим наростає не тільки почуття протесту, але й почуття зненависти проти чужинців. При цих настроях, які мають значне поширення, сподіватися, що справа виплати по совітських зобов'язаннях піде гладко після упадку совітів, є що найменше безпідставно. Трудно уявити собі, щоб могла виникнути хоч в якій не-

будь з держав, на які поділиться ССРСР, влада, яка взяла б на себе виконання такого завдання.

Розуміється, панам, які хочуть торгувати з ССРСР не трудно всі наші міркування оголосити контр-революційними вигадками. Адже з совітської преси відомо, що ціла людність ССРСР, залучаючи суди й ту, що за-селює Соловки, не про свою ворожнечу до чужинців думає, а ніби лише про те, як здійснити п'ятилітку в чотири роки.

Але проте все таки тим панам, що хочуть з ССРСР торгувати, ми б скромно порадили: як-що хочете торгувати, то, звісно, вольному воля... Але торгуйте при додержанню одної умови: гроші на стіл, продаж за готівку.

• В. С.

З міжнароднього життя

— Третя імперія Адольфа Гітлера .

Вибори до місцевого ландтагу у Гесені, малій німецькій державі на півдні Германії, які відбулися в минулому листопаді, спричинилися до того, що в світовій пресі знову поставлене питання: куди ведуть Німеччину її внутрішні політичні настрої?

Справа така. Гесен, — колишне велике герцогство, завжди було найбільше ліберальною країною в Германії. В ньому, раніше за інші німецькі держави заведено було конституцію та парламент; в ньому за найгірших часів зберігалися певні конституційні гарантії громадських прав населення. З другого боку, Гесен в деякій мірі був наче-то малою фотографією великої Германії, бо серед його громадян приблизно третина була католицькою, а дві третини — протестантськими, себ-то як раз така пропорція, як в цілій Германії.

Католицьке гесенське населення, зразково організоване політично (загально-німецька партія центра), було опорою політичної рівноваги в країні, протистаючи зліва комуністам, справа — націонал-соціалістам, шнакше гітлеровцям чи гаєнкрейцерам. Справа стояла так міцно, що місцевий католицький архієпископ дозволив було собі проголосити навіть часткову анатему проти тих із своїх «овець», які зважались приступити до партії Гітлера. І от як-раз в цій державі на згаданих виборах до ландтагу гітлеровці проломили ворожий їм фронт, зібравши по-за 300 тисяч голосів з усіх поданих 800 тисяч і ставши найбільшою партією в ландтазі.

Сам католицький центр не постраждав, навпаки, він дістав навіть трохи більше голосів ніж на попередніх виборах. Але постраждали його політичні союзники, бо посилені гаєнкрейцери звели в нівець буржуазні партії, а успіхи комуністів значно надщербили силу соціал-демократів. В Гесені таким чином сталося те, що торік на загальних виборах трапилося в цілій Германії, а пізніше на місцевих — в Шлезвігу, Гамбурзі і т. и. Ще один — і то дуже важливий і наочний доказ тому, що хвиля гаєнкрейцерського руху в Германії не знижується, як того сподівалися по-за німецькими кордонами, а зростає, заливаючи собою одну за одною більші та менші німецькі держави.

Який після тих виборів буде уряд в Гесені, в час, коли писані ці рядки, не знати. Але вже тепер видно, що без гітлеровців мабуть таки не можна буде його утворити. І це питання доведеться вирішувати як раз тому самому гесенському католицькому центрові, що був до цього часу найбільше незамиреним ворогом націонал-соціалістів у цілій Германії. А в тому гесенський факт єсть, будь що будь, все таки лише місцевий факт і сам в собі не має якогось більшого значіння. Важливий він лише тим, що в ньому, наче в дзеркалі, замальовується нарис того, що може і має статися у великій германській державі. Не дурно німецькі газети, пере-

фразуючи римських істориків, писали після гесенських виборів, що «Гітлер стоїть уже біля воріт».

Цікаво тому вже сьогодні хоч на хвилину придивитися до самого Гітлера, до його політичної програми та до планів його партії. Сам Гітлер належить до покоління, що винесло на своїх плечах велику війну; йому зараз якихось 40-42 роки. Вийшов з бідної верстви; правильною освіти не мав, хотів учити малярству, але замість того, ради хліба, аж до війни робив те, що доводилося, аж до натирання підлог. Походження його таке: батько — австрійський німець, мати — чешка. Війна застала його в Мюнхені, там він вступив до баварського полку добровольцем, воював, був ранений і на завжди потім зостався в Германії, де згодом і висунувся на перші політичні ролі, хоч і досі ще не дістав формального германського громадянства. В голові цього здібного і обдарованого самоука утворилася досить дивна політична концепція, заснована на фантастичній мішанині ідей крайного націоналізму з таким самим крайнім комунізмом.

Націоналізм гітлеровців, так мовити, чисто расовий. Право на силу, на волю, на життя і на розвиток, — коли не в цілому світі, то принаймні, в Германії, — мають лише німці, германці чистої крові і чистого расового типу. Вони — вожді, перші і ліпші люди, всі інші народи і нації мають поступитися перед ними. До речі вказати, таку саму теорію, літ 60 тому назад доводив забутий у Франції, але дуже поважаний подекуди і зараз в Німеччині французький дипломат і антрополог граф Гобіно; з тою лише різницею, що отими «германцями-вождями» він визнавав не німців, а французів. Ці ж германці - вожді мають, замість сучасного державного ладу в Німеччині, організувати якусь «Третю імперію». Ця третя імперія, в однину від першої історичної Священної Германської та від другої — Гогенцолернської, має бути збудована на підкладі якогось дивовижного державного комунізму, почасти типу московського більшевизму, почасти — італійського фашизму. І над усім тим мусить маяти Hakenkreuz — гачковий хрест, ознака начеб-то чистого арійства, хоч знак того хреста археологи знаходять в давніх могилах не тільки арійських, але жовтих і навіть чорних племен. Ділом соціологів — і то нелегким — буде знайти пояснення тому, як і з яких причин така незграбна, неповажна і фантастична політична ідеологія могла поширитися у культурній країні, порвавши за собою мільйони людських душ. Але факт зостається фактом: Гітлер зараз політично дорсбився до того, що до рук його партії може впасти влада не тільки в тих чи інших німецьких державах, але й у цілій Германії.

Якими шляхами мають опанувати гагенкрейцери Німеччину? Сам Гітлер про це мовчить, але за нього говорять менші, підрядні партійні лідери; кинули де-що світла на це й важливі документи, що їх тими днями знайдено було в Дармштадті підчас обшуку в головному квартирі гесенських націонал-соціалістів. З того видно, що дві путі стелються перед гітлеровцями в Германії: легальна і не-легальна. Легальна веде через вибори до парламентів; весною до пруського, пізніше — до загально-германського, в яких гагенкрейцери вважають можливим дістати однородну більшість, а з нею разом — і владу. По середині між тими виборами знаходяться треті, а саме — вибори імперського президента, на яких націонал-соціалісти сподіваються поставити на чолу германської республіки свого головного вождя — Гітлера. Шлях цей — відповідно довгий, тяжко буде за той час тримати в спокою партійні маси, а тому частина гітлеровців, може й більшість, схильється до другого шляху, до державного перевороту, в наслідок якого в Германії має бути встановлена диктатура націонал-соціалістів на чолі з тим самим Гітлером.

Як, діставши владу, гітлеровці зреалізують свою програму, з заяв їх лідерів поки-що не видно. Расовий націоналізм — це слова, які фактично нічому не відповідають. Німці, як і всі інші нації, народ дуже мішаний, а тому гагенкрейцерам доведеться або всіх німців визнати чистими германцями, або всіх їх визнати справжніми німцями, починаючи з самого Адольфа Гітлера. Що ж до меншостей, то їх в Германії дуже мало і жадної

ролі вони там не грають, хіба за винятком невеликої групи жидівської, цілком, однак, знімченої інтелігенції, яка користується певними впливами в пресі та в банкових сферах. Таким чином голосні слєса про расовий націоналізм можуть звестися на практиці мабуть таки до самого вульгарного антисемітизму, тай годі.

Грізніше начеб-то стоїть справа з соціальною частиною гітлеровського програму. Як буде організовано отой державний комунізм на практиці, як здається, гітлеровцям так само не дуже то ясно. Але до тої «організації» входять такі небезпечні речі, як зрушення приватної власности, секвестр банків і промисловости, анулювання родинної кухні й почасті побуту і т. и. Це вже дає далеко гірші перспективи для Германії і для цілої Європи, бо пахне справжнім большевизмом, і то не десь там на Сході, а в самому серці європейської цивілізації.

Ясніші для гітлеровців ті методи, якими вони, діставши владу, мають боротися із своїми противниками, головнішими з яких вони справедливо вважають могутній масив германської соціал-демократії. Один із гітлеровських лідерів, такий Фрік, голова парламентської фракції націонал-соціалістів, на зібранню представників ударних загонів гагенкрейцерів у Франкфурті на Одері, висловився з цього приводу в такий спосіб:

Идучи в сліди фашистської Італії, націонал-соціалісти, діставши до своїх рук владу, подбають про те, аби марксизм зник з лица Германії на протязі 24 годин. Зроблено це буде не поліційними заходами, не легальними шляхами, а безпосереднім вибухом народнього гніву. Кільки десятків тисяч марксистських вожаків окуплять собою видатки цієї народньої чистки.

Те саме має статися і з іншими противниками націонал-соціалістів. З них соціал-демократи вже встигли і відгукнутися на загрозу гітлеровського лідера. Зробив це Брейтшейд, один з найбільш впливових і відповідальних вождів германських соціалістів. У своїй промові в Дармштадті, себ-то в тому самбму Гесені, виголосив він, що коли справи тягтяться так і далі, то соціал-демократам не зостанеться нічого иншого, як закинути думку про підтримання сучасного уряду і вступити в союз з комуністами, аби протиставити єдиний пролетарський фронт наступу гагенкрейцерів. Таким чином елементи громадської війни в Германії виявлені до кінця, підраховані начеб-то і сили, які стоятимуть одна проти одной в цій війні.

Міжнародня політика націонал-соціалістів? Контури її подекуди млісті, але основні лінії ясні. Вони такі: анулювання всіх договорів і всіх зобов'язань, які взяла на себе Германія, програвши велику війну; повернення попередніх державних кордонів, з'єднання з Австрією, германський провід у середній Європі, відтворення германської колоніальної імперії, і т. и. До того ще вказаним вище Фріком додано заяву, що націонал-соціалісти не визнають ні одного з договорів, складених сучасним германським урядом. Союзниками ж Германії мають бути — Італія і ССРСР.

Такий абрис з середини і на зовень має ота третя імперія, яку хоче і спробує, діставши владу, утворити в Германії Адольф Гітлер. Нічого доброго не віщує вона ні Європі, ні самій Германії.

Observer.

З широкого світу.

— Швейцарія подала такі відомості до Ліги Націй про свої військові сили: 12.290 вояків і 662 старшини; авіація складається з 125 авіонів з 258 літунами. В 1930 р. на ціле озброєння витрачено по бюджету 113.586. 216 шв. фр.

— 27 листопаду в Софії відбулися великі протестні демонстрації про-

ти договору в Нейі; демонстранти побили шиби в югославському консулаті. Одночасно в палаті депутатів обговорювалося питання про становище болгарської меншости в Сербії.

— З огляду на катастрофальне становище турецьких фінансів Анкарський уряд запроваджує цілий ряд збільшень податків і мит.

— Десять тисяч шанхайських студентів виправившись до Нанкіна вчинили там демонстрацію з поданням хинському урядові таких вимог: наказати Чанг-Сю-Ліангу вигнати японців з Манджурії, офіційно оповістити війну Японії, звільнити представника в Лізі Націй д-ра Се.

— На 21 листопаду у Франції кількість безробітних (що цілком не працюють і одержують допомоги з фонду допомог безробітним) зросла раптово до 81.553 душ. З них 67.039 чоловіків і 14.514 жінок. В самому Парижі на згадану дату нараховується безробітних 28.603 душі. Між 16 і 21 листопаду прибуло до Франції чужинців-робітників 239, виїхало — 2.827 душ.

— Великі дебати у французькому парламенті відносно закордонної політики закінчилися перемогою уряду Ляваля; йому висловлено довір'я 327 голосами проти 151.

— До Англії привезено проводирів Кипрського повстання.

— Президент Монгольської республіки підписав у Москві поновлення договору з 1926 року з большевиками про союз, допомогу що-до озброєння і допомогу в разі війни з Китаєм чи з Японією.

— Большевицька комісія замовлень в Лондоні ліквідує свій штат.

— Демонстрації безробітних в Опаві і Дольні Ліпова в чеській Силезії закінчилися боями з поліцією; вбито до 12 душ, ранено кілька десятків. Вина за сутички падає на комуністичних провокаторів.

— Відомий французький соціал-демократ, депутат, знаний юрист, представник французького уряду в Лізі Націй, обраний недавно сенатором Поль Бонкур вийшов з франц. соц. партії.

— Королівським декретом звільнено Білгородського мійського голову Стояділовича.

— Іспанський уряд проєктує витрату в 400 міль. пезет на громадські роботи для безробітних.

— Міністр торгу Луї Ролен заявив у парламенті, що ні уряд, ні союз фабрикантів і промисловців не думають давати большевикам ніяких кредитів.

— Єдиним кандидатом на президента іспанської республіки виставляється Алкала Замора.

— Марконі провадить спроби радіотелєграфування короткими і прямими хвилями. Удосконалення цього роду передавання матиме колосальне значіння для військової справи, бо при цьому способі перехоплювання телеграм іншими станціями є виключеним.

— Конгрес національно-демократичної польської партії у Варшаві виніс резолюцію, в якій говориться, що уряд не має програму закордонної політики. Резолюція вимагає також незалежності суду.

— Страховський монастир у Празі вирішив продати картини славнозвісного середньовічного художника Дюрера.

— Міністром закордонних справ нанкінського уряду замість Ванга, побитого свого часу студентами, призначено Велінгтона Ку.

Хроніка.

З Великої України.

— План праці ВУАН на 1932 рік. «ВУАН уклала попередній тематичний план своєї наукової роботи і, обміркувавши його на останній своїй сесії, подає тепер на широке обговорення цілої пролетарської та наукової громадськості. ВУАН сподівається, що держоргани, наукові установи і ціла совітська громадськість тим уважніше обміркують цей попередній проєкт тематичного плану, сподівається дістати від них на конкретну тематику самі конкретні корективи до неї. Треба, нарешті, щоб усі об'єднані в громадських організаціях пролетарські маси, на широку самодіяльність яких спірається величезний розмах соціалістичного будівництва, також подали пропозиції про наукову роботу, виходячи із свого досвіду; отже за одним з основних принципів марксизму - лєнінізму наука зростає з потреб життя. Вплив такого широкого обміркування плану ВУАН у совітських та громадських органах може вийти далеко за межі ВУАН, бо те, що не під силу буде самій ВУАН, візьмуть на себе інші численні наукові установи по всіх наркоматах» («Пр. Пр.» ч. 258 з 14. XI).

— Ліквідація неписьменности. На 3 державній тютюновій фабриці в Києві існують школи лікнепу, але ніхто їх не відвідує, бо належної організації для цього не переведено.

На деревообробній фабриці ім. Боженка в Києві лекції гуртка неписьменних відбуваються у невідповідному приміщенні, де часто відбуваються якісь збори, завдяки чому науку переводити не можливо. «Адміністрація фабрики

не сприяє лікнепові. Де-які гуртки лікнепу на цій фабриці існують лише на папері і роботи ще зовсім не розпочинали» («Пр. Пр.» ч. 262 з 19. XI).

— В Київській приміській смузі не тільки не павчають неписьменних, а і не знають навіть, скільки неписьменних та малописьменних є по селах.

— По селах Київщини також ніде, як слід, не організовано ліквідацію неписьменности, хоч до того в багатьох місцях є сприяючі умовини («Пр. Пр.» ч. 263 з 20. XI).

— Грузинські музиканти в Харькові. Прибули до Харькова «народний музикант Грузії» Курхуло та «пролетарський письменник» Кучишвілі; вони дадуть ряд вечерів, а одночасово ознайомляться з музичною творчістю України («Ком.» ч. 318 з 19. XI).

— Планується друга п'ятирічка. В Києві відбулася нарада в справі планування другої п'ятирічки розвитку промисловости та сільського господарства Київщини. В нараді взяли участь представники наукових установ та підприємств Києва («Пр. Пр.» ч. 259 з 15. XI).

— Як поліпшували якість хліба в Києві. Внаслідок постанови ЦК КПБУ треба було поліпшити робітниче постачання, зокрема поліпшити якість хліба. Після цього було в Києві утворено «штаб огляду якості хлібовипікання». «Штаб» цей побудував велику програму своєї діяльности. З 25 жовтня до 10 листопада малося перевести підготовчу роботу на «хлібних заводах», утворити оглядові комісії і т. д. Потім з 10 листопада до 10 грудня мав проходити «місячний поліпшення якості хліба», по пе-

ревірці мали перевірити хлібопекарні, «Союзхліб» та його підприємства, роботу лабораторій, склепи, транспорт. За планом повинні відбутися наради пекарів, майстрів, робітників, продавців, лаборантів, кооператорів і т. д.

Минають уже призначені терміни, але «штаб» крім зазначених планів нічого не міг зорганізувати. Правда, «бригади» було призначено за 2-3 дні перед «місячником» — по телефону. В списку бригад значиться одна бригада на заводі «Фізико-Хемик», наприклад, але коли на цей завод прийшли і спитали про неї, то там ніхто не знав про її існування. («Пр. Пр.» ч. 262 з 19. XI).

— **К о л л е к т и в і з а ц і я.** З доповіді, зробленої на засіданні Президії ВУЦВК заступником наркомзема, слідуює, що на тепер на Україні в 197 районах в складі колгоспів є понад 75 відс. бідняцько-середняцьких господарств, загалом же на Україні колективізовано 70 відс. бідняцько-середняцьких господарств.

Радгоспи займають загальну площу в 4,5 міль. гектарів. Машино - тракторні станції охоплюють 8 міль. гектарів. Таким чином, після цього до складу, «соціалістичний сектор сільського господарства стає вже за основну базу, звідки держава одержує товарну продукцію».

Під час дебатів по докладі було зазначено, що «елементи класової боротьби в середині колгоспів ще є» і що є ще багато в господарюванні колгоспів «дитячих хвороб». «Реманенту не використовують, немає порядку в догляданні і використанню худоби, не вміють зорганізувати як слід кормову справу, особливо для коней».

Наркомзем намітив на 1932 рік одинадцять центнерів врожаю з гектара. В дебатах виявилось, що «за кордоном збирають 20 і більше».

Призначено спеціальну комісію, що опрацює постанову про заходи до дальшого розвитку колективізації і підвищення врожайності («Пр. Пр.» ч. 262 з 19. XI).

— **З в е р н у л и у в а г у н а** у ч и т е л і в . Починаючи з листопада місяця, учителям забез-

печуються видачу продуктів з робітничих або сільських кооперативів («Ком.» ч. 316 з 17. XI).

— **К о л г о с п и к а л і ч а т ь** коней. У Пирогівському колгоспі «Новий Світ» із 130 коней придатних до праці лише 50. Решта коней запарені і замучені. Колгоспники за кіньми не дивляться і багато коней пропадає від браку догляду («Пр. Пр.» ч. 261 з 18. XI).

— **П л а н и.** Синявська цукроварня не має достатньої кількості буряків і тому не працює. За планом цукроварня має переробити 990.000 центнерів буряку, але директор заводу заявив, що завдання це може бути виконаним лише на 47-48 відс. («Пр. Пр.» ч. 262 з 19. XI).

— До 14 листопаду цукроварні на Україні одержали лише 40 відс. запланованої кількості буряків («Ком.» ч. 315 з 16. XI).

— Через брак вагонів порушується план постачання паливом цукроварень. За місяць жовтень цукроварням на Україні доставлено лише 60 відс. потрібного палива, що загрожує безпереривній роботі цукрової промисловості («Ком.» ч. 318 з 19. XI).

— **С е л я н е з** колгоспів не хочуть здавати більшовикам продуктів своєї праці. У ряді колгоспів селяне, копаючи буряки, залишили в землі половину врожаю. У колгоспі «Промінь жовтня» Барського району «буксирна бригада викрила 500 пудів прихованих буряків. Навіть управи колгоспів не виконують наказів більшовиків здавати урожай. Так, управа колгоспу «Шлях Леніна» приховала буряки з 5 гектарів. В багатьох селах більшовики псзнаходили закопані в яму буряки по 30-40 пудів. В деяких селах здали селянами на заводи по 55 центнерів буряків з гектару, тоді, як зібрано з гектару по 150 центнерів» («Ком.» ч. 318 з 19. XI).

— «Затаювання та крадіжка цукрових буряків у Миронівському комбінаті набрала великих розмірів. Виявлено, що Козинська артіль ім. Фрунзе, Богуславського

району, приховала 140 центнерів буряків, Михайловська артіль 300 цент. У багатьох одноосібників-контрактантів виявлено до 40-50 цент. затаєних буряків». «Є підстава вважати, що 30 відс. врожаю буряків затаєно, розкрадено і залишилося в землі через пегану якість копання. У наслідок Миронівська цукроварня замість 1.200.000 центн. буряків має тільки 485.000 центн. та не вивезених на полі лишилося 85.000 центн.» («Пр. Пр.» ч. 262 з 19. XI).

— Селяне як тільки можуть чинять опір роботі ударних робітничих бригад, які наїзжають на села з міста переводити хлібозаготівлю. Бувають випадки, коли селяне розгромажують і не хочуть везти до міста організовані бригадами валки з хлібом («Ком.» ч. 318 з 19. XI).

— В Колгоспі «Новий Шлях» буксирники виявили 340 центн. прихованого хліба.

Деркульська сільрада повідомила про те, що хлібозаготівлю вона вже виконала, тоді як їй ще треба було здати 1000 центн. хліба («Ком.» ч. 316 з 17. XI).

— Забраний у селян хліб гниє під дощем. На Канівській пристані, чекаючи на судно, лежало під дощем 19 день 500 тон хліба. Так само пріє на пристані Остерській також 500 тон дзерна («Пр. Пр.» ч. 258 з 14. XI).

— Брак залізничного матеріалу. На ремонтних пунктах для залізничних вагонів гострий брак колісних пар, через що затримується ремонт вагонів. Київським ремонтним майстернях, наприклад, в жовтні місяці замість 300 колісних пар було доставлено лише 80, а на листопад замість 240 обцяно було тільки 86 («Пр. Пр.» ч. 259 з 15. XI).

— На вагоноремонтному заводі в Києві ковальський цех заводу постачає такої низької якості ресори, що, як правило, десятки вагонів, які цех цілком підготував до здачі в експлуатацію, доводиться переробляти й ставити нові ресори. Крім того, на заводі немає електричного освітлення через брак багатовольтових ламп, пра-

цювати треба при смолоскипах, що в свою чергу відбивається на якості праці («Пр. Пр.» ч. 263 з 20. XI).

— Електричні лампи розкрадають. В парку ім. Красіна в Києві розкрадання електричних ламп в трамваях становить 80 відс. всього числа їх («Пр. Пр.» ч. 264 з 21. XI).

— Рух Київського трамваю вчора трохи покращав, бо деякі заводи дали трамваєві трохи ламп («Пр. Пр.» ч. 258 з 14. XI).

— Харківський тракторний завод, недавно одкритий, випускає в день до 15 тракторів («Ком.» ч. 315 з 16. XI).

— Робітничі гуртожитки при совітських заводах. Робітничі гуртожитки на будівництві заводу ім. Домбала в жахливому стані: Де-які зовсім непридатні до життя. В деяких дахи протікають. Один гуртожиток так збудували, що вода стоїть під підлогою та хлюпає під дошками. В стінах великі щілини і робітники мерзнуть. В одному бараку вітер так і гуляє по хаті. Тіснота в бараках не дає змоги додержувати санітарно-гігієнічних умов. В гуртожитках та в ідальні бруд.

Культуробслуговування теж поставлено дуже погано. Не знаючи, як заповнити вільний час, робітники грають в карти, а буває що й п'ячать. Обіди одержують в заводській ідальні, але вони не завжди доброї якості. Були випадки, коли лікарь обіди визнавав для їжі непридатними («Пр. Пр.» ч. 264 з 21. XI).

— Київ без дров. З-за браку вагонів немає можливості довести до Києва навіть і ту обмежену кількість дров, що можна було б взяти із складів. Тому мешканці Києва прсводити зіму будуть без опалу («Пр. Пр.» ч. 259 з 15. XI).

З життя укр. еміграції

У Франції.

— З життя Бібліотеки ім. С. Петлюри. Коло 20 грудня Бібліотека пере-

носитись на нове помешкання: 41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9-e.

Через переїзд видача книг читачам припиняється з 15 грудня до 1 січня. Читальня також буде закрита на той саме час, тобто з 15 грудня до 1 січня. Бібліотека й читальня будуть зачинені з огляду на велику працю по розташуванню та приведенню в порядок. Найближче метро: Pigalle. Також недалеко: St. Georges, Notre Dame de Lorette i Cadet.

— За місяць листопад Бібліотека дістала такі пожертви грошми: 1) від представника Бібліотеки в Болгарії п. Б. Цибульського — 600 левів — збірка на підп. листи чч. 413-14-15. 2) від Управи Укр. Клубу в Варшаві — 25 злотих — жертва замість вінка на могилу Члена Клубу П. Руткевича. 3) від Союзу Українок-Емігранток у Варшаві 40 злотих — збірка на підп. лист ч. 472. 4) від Є. та В. Прокоповичів — 100 фр. з нагоди їхнього шлюбу.

— За цей же місяць одержано книгами та іншими матеріалами: 1) від п. інж. Ю. Яковлева (Бельгія) — 2 чч. газет та дві фотографії, 2) від представника Б-ки в Румунії Дм. Геродота — 18 чч. газет, 3) від представника в Чернівцях — 1 кн. та 3 малих друки, 4) від Дирекції Заг. Курсу Військ. Вишколу (Париж) — три зошити лекцій, 5) від ген. Удовиченка (Париж) — 2 кн. та 2 фото, 6) від Наукового Інституту в Берліні через представника М. Антоновича — 7 книг. 7) від п. В. Коростовця (Берлін) — 1 кн, 8) від п. інж. М. Шумицького (Париж) — 1 малюнок, 9) від п. С. Акименка (Париж) — 41 книга франц. мовою. Всього книг 53, газет 20, фото й малюнків — 5.

Всім жертводавцям Рада Бібліотеки складає свою глибоку подяку.

— По Союзу Укр. Емігр. Організації у Франції. 30 листопада відбулося чергове засідання Генеральної Ради Союзу. По докладу секретаріату прийнято до відома

1. звіт п. п. Тарана та Горбатенка про відвідання з доручення Генеральної Ради Громади в Кресо, 2. звітмлення Ліонської Громади про її постанову передати свою Бібліотеку до Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі, 3. звітмлення Громади в Греноблі про виступи хору Громади з радіо - концертами і про справи забезпечення Громади книжками, 4. про організаційні заходи Гуртка в Канля-Бока, 5. лист від Громади в Римі і відповідь на нього.

Прийнято також до відома 1. прохання про удлення студентських стипендій в 1931-32 році. Заходи в справі виділення українських емігрантів в особну категорію, що не підлягала б звільненням з роботи в загальному порядку, який приміняється до звичайних заробітчан-чужинців.

Досить багато часу присвятила Генеральна Рада виробленню проєкту подання до Нансеновського Комітету Опікування біженцями при Лізі Націй. Останні дві справи, оскільки вони наберуть офіційного характеру, будуть широко освітлені в органі Союзу «22 Січня».

В біжучих справах Голова Генеральної Ради доводить до відома Ради, що він склав візиту деп. Евенові і поздоровив його в імені укр. еміграції з виходом його книги «Укр. справа в Франції». На прикінці Генеральна Рада торкнулася ще справ церковної і видання «22 Січня».

— З а с і д а н н я Р а д и П а р и з ь к о ї Г р о м а д и відбулося 30 листопаду с. р. Було розглянено кілька прохань про прийняття нових членів. Постановлено замість 5 грудня улаштувати сходина Громади 12 грудня з таким порядком денним: 1. повідомлення Ради Громади, 2. дискусійний доклад п. Косенка на тему «Як упадуть большевики» і 3. товариська бесіда, шахи і т. и. В дальшому вирішено улаштувати сімейний вечір з музикою і маленьким вокальним відділом.

— В ш а н у в а н н я п а м' я т и 3 5 9 ф і л і с о ф і Т - в а б. в о я к і в а р м і ї У Н Р в О д е н - л е - Т і ш і. 29 листо-

паду в кафе Вояжер Оден-ле-Тішська філія Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції влаштувала жалібну академію, присвячену цій сумній даті. Ген. Е. Башинський одкрив академію словом, після чого проспівано було гімн. Далі слідував реферат, читаний п. Зубенком, а п. Загній прочитав список розстріляних під Базаром. Слідували потім спів «Вічна пам'ять» та декламації — п. п. Поштаренко, Лесничий, Н. Гахович, Спендовський, пані Гахович, Ярешко, Ж. Гахович. Закінчено було академію співом «Чуєш, брате мій». Сяля була гарно удекорована. Присутніх було дуже багато, крім членів Т-ва, були і громадяне.

— Вшанування 359 в Регоні. В неділю 22 листопаду в м. Регоні члени Т-ва б. вояків Армії УНР у Франції вшанували день розстріляних 359 у Базарі. Жалібну академію відкрив вступним словом підполк. Ніговський, реферат прочитав пор. Гуля. По закінченню академії відбулася загальна вечера.

В Чехії

— В Українським Історично — Філологічним Товаристві в Празі 1 грудня 1931 відбулося засідання, присвячене пам'яті В. Липинського, на якому були

доклади дійсних членів: 1. Феденка, П. В. — «Історично - наукова праця В. Липинського». 2. Чижевський, Д. І. — «Філософична праця В. Липинського».

— Концерт Хору Підкарпатських Учителів у Празі. 5 листопаду у Празі у «Сметановій сіні», найкращій концертній залі, відбувся концерт хору Підкарпатських Учителів під керівництвом п. О. Приходька. Хор мішаний. Концерт складався з церковних композицій, народних наших пісень та також кількох чеських і словацьких пісень. Концерт пройшов з успіхом при майже повній залі. Публіка складалася з чехів, українців - емігрантів, підкарпатян та ин. Було чути де-не-де і російську мову.

На початку було проспівано чеський, словацький та підкарпатські гімни, що мабуть чи не у перше пролунав у столиці чехословацької республіки.

Загалом це був перший крок підкарпатян у культурний світ, перша велика маніфестація. Хор робить турне по Чехії і таким чином ознайомить, а може й зацікавить ширші кола чеського громадянства Підкарпаттям, що належить до Чехословацької республіки, але про яке мало хто знає і рідко коли про нього згадує.

Зміст

Париж, неділя, 6 грудня 1931 року — ст. 1. Ст. Сірополко. Життя та діяльність артистична Г. П. Затиркевич-Карпинської — ст. 3. Міжнародна конференція обезбросння в Парижі — ст. 7. З листів з України — ст. 8. В. С. З життя й політики — ст. 9. O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 12. З широкого світу — ст. 15. Хроніка. З Великої України — ст. 16. З життя української еміграції: у Франції — ст. 18. В Чехії — ст. 20.

Передається на ходу ферма; 6 кілометрів від Кан на Рів'єрі. Є водовод і річка. Там же продаються нові вулики Дадана, кури і трусики. Писать: Mr Dovzenko chez Mr. A. Ournigevsky, Quartier Laous, Roquefort, Al. Mar.

Український Академічний Комітет для міжнародної інтелектуальної співпраці при Лізі Націй.

ОРГАНІЗАЦІЙНА КОМІСІЯ 2-го УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО З'ЇЗДУ.

Praha II., Stepanska ul. 49-II., Kancelar Ukrajinske University.
КОМУНІКАТ ч. 2.

На бажання значної частини тих, що зголосилися до участі в працях 2-го Українського Наукового З'їзду, Організаційна Комісія переглянула питання про термін скликання З'їзду й, за згодою Українського Академічного Комітету, визнала доцільним відкласти його до наступного року. Розваживши всі обставини, що можуть впливати на успіх З'їзду, Організаційна Комісія своєю постановою дня 16 цього листопаду вирішила, що 2-гий Український Науковий З'їзд у Празі відбудеться в днях 20-24 березня 1932 року.

Подаючи це до ласкового відома всіх, що дотепер зголосили свою участь у цьому З'їзді, а також і тих, що бажатимуть стати його членами, Організаційна Комісія заявляє, що загальний програм, завдання й організаційна схема 2-го Українського Наукового З'їзду лишаються такими, як вони були означені в її першому Комунікаті (з дня 30-го червня цього року).

Наукова праця З'їзду буде доконуватися в 4-х його Секціях. Окремі Секції будуть мати такі Підсекції: I. Історично-Філологічна — 1) Історичну, 2) Філологічну, 3) Філософічно-Педагогічну і 4) Археології та Історії Мистецтв; II. Правничо-Економічна — 1) Правничо-Соціологічну та 2) Економічно-Кооперативну; III. Природничо-Медицина — 1) Природничу і 2) Медичну; IV. Технічно-Математична — 1) Агрономічно-Лісову, 2) Будівничо-Технологічно-Межову та 3) Фізично-Хемічно-Математичну.

Одним з важливіших завдань 2-го Українського Наукового З'їзду намічене підсумовання й огляд наукової праці української еміграції за останнє десятиліття. Щоб як найповніше виконати це завдання, Організаційна Комісія звертається до всіх українців, які протягом зазначеного часу науково працювали на еміграції, з проханням подати докладні відомості про виконані ними праці (як опубліковані вже, так і неопубліковані).

Плануючи видання бібліографічного показника наукових творів української еміграції за той же час, Організаційна Комісія прохає всіх, хто ще не надіслав відомостей про свої наукові публікації, подати їх у найближчому часі, аби задумана бібліографія могла появитися ще до З'їзду й своїм обсягом була вичерпуною.

На час З'їзду планується також улаштування в Празі книжної вистави українських наукових праць. Остання має наочно представити, не тільки перед українцями, а також і перед чужинцями, наукову продукцію української еміграції. Особливо бажано зібрати на цій виставі праці українців у чужих мовах. На цій же виставі проєктується уміщення окремих вітрин поодиноких українських видавництв закордоном, зокрема в Чехословаччині. Будучи заінтересованою в тому, щоб книжна вистава була як найповнішою, Організаційна Комісія прохає вп. авторів і видавництва надіслати для неї свої видання.

Справа 2-го Українського Наукового З'їзду викликала, як серед українців, так і серед чужинців, значне заінтересовання й виразно прихильне відношення. Вже дотепер приголосилося до участі в працях З'їзду понад 100 українських наукових робітників, які зголосили разом біля 150 докладів; крім того, до членства в З'їзді зголосилося також багато українських наукових установ і організацій, які візьмуть участь у З'їзді через своїх представників. Організаційна Комісія висловлює всім науковим українським установам, організаціям і окремим діячам, що зголосилися на її заклик, свою глибоку подяку за їх ласкаву допомогу в організаційній

праці й закликає до дальшого співробітництва в ділі здійснення 2-го Українського Наукового З'їзду. Свідома великого національного значіння цього З'їзду та певна в успіхові своєї праці над його організацією, Організаційна Комісія докладає всіх сил, щоби 2-гий Український Науковий З'їзд став поважним виявом і маніфестацією українського наукового життя.

Хоч до участі в З'їзді вже дотепер зголошене поважне число членів і докладів, Організаційна Комісія, ідучи на зустріч бажанням тих, що досі з ріжних причин не могли зголоситися до членства в З'їзді, продовжує приймання зголошень, але просить усіх, хто має памір зголошувати для З'їзду доклади, зробити це, по можливості, ще в цьому році. Відкликуючись на свій перший Комунікат що до умов зголошення докладів для З'їзду, Організаційна Комісія прохає тих вп. пп. докладчиків, що зголосили свої доклади без тез, надіслати небавом або самі доклади, або тези до них.

Членську вкладку в розмірі Кч. 50. — просимо надсилати на адресу Організаційної Комісії (Praha II., Stepanka ul. 49-II. Kancelar Ukrajinske University) абож на адресу Празької Філії Моравського Банку для Українського Академічного Комітету (Praha II., Moravska banka, odboska v Praze, Vkl. kn. cis. 11.205).

Акад. Проф. Д-р С. Смаль-Стоцький, Акад. Проф. Д-р І. Горбачевський,
Голова Організаційної Комісії. Голова Академічного Комітету.

В Празі, дня 23 листопаду 1931.

Зміна адреси Бібліотеки ім. С. Петлюри.

Доводимо до загального відому, що з 20 цього грудня адреса Бібліотеки ім. С. Петлюри буде така:

41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9-e.

Просимо Редакції всіх газет відповідно змінити заадресовання своїх видань. Рівнож просимо й всі установи та організації все листування направляти на нову адресу.

Всіх, кому були вислані підписні листи для збірок пожертв, просимо повертати їх як також і грошові перекази направляти на ім'я бібліотекаря п. Рудичева на вищеподану адресу (Mr. I. Rudicev, 41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9-e).

До відома українців м. Парижу та околиць подаємо, що Бібліотека міститься в rez-de-chaussé, вхід з під'їзду (porte cochere) наліво. Найближче метро: Pigalle. Недалеко також: N. Dame de Lorette, St Georges, Cadet.

Автобуси: AR, AR-bis (до скверу Montholon), I (rue de Martyrs).
Рада Бібліотеки.

Заклик.

Українська еміграція у Франції, ще ніколи не була в такому скрутному становищі, як нині. Безробіття захопило багатьох наших людей, головний відсоток яких—бувши вояки армії УНР. Є такі, що вже кілька місяців не змогли заробити і пари франків. Є такі, що вже голодають, а з ними їх діти й жінки.

До цього часу зареєстровано до сотні безробітних українців, з яких до 18 майже голодують. А скільки може бути ще? Треба прийти їм з допомогою. Помогти ж ми можемо лише самі.

Усунути безробіття ми не зможемо, але нагодувати наших голодних

людей можемо і мусимо. Для цього в першу чергу потрібні матеріальні засоби.

Скрізь по всій Франції, де є наші голодні українські люде, треба організувати харчування, шляхом видавання безкоштовних обідів.

Управа Т-ва б. Вояків Армії УНР через свій організаційний апарат захожується на місцях і в самому Парижі прийти з допомогою харчуванням б. воякам української армії. З цієї метою в першу чергу зобов'язуюсь персонально вносити на фонд допомоги 20 франків і закликаю всіх вояків жертвувати одноразово чи що-місячно на наших безробітних.

Генштабу ген.-хор. О. Удовиченню (—)

Голова Товариства б. Вояків Армії УНР у Франції.

Париж, 1 грудня 1931 р.

MOUTONS ET BREBIS

Nous pouvons vous expédier immédiatement des agneaux, agnelles bœters, brebis, mouton, genre berrichon, lauraguais, quercynois, ayant actuellement 2 à 3 Kgs de laine. Nous garantissons tous ces animaux de 1re qualité, sains et de bonne venue, bêtes rustiques pouvant rester dehors par tous les temps.

EXPÉDITION FRANCO PORT ET EMBALLAGE POUR TOUTE GARE

Agneaux petits 3 mois, sevrés, qui mangent bien.. 90 fr.

Agneaux ou Agnelles 3 à 4 m sevrés solides et vigoureux.. 100 fr.

Agneaux ou Agnelles 4 à 5 mois, 20 kg. environ.. 150 fr.

Agneaux ou Agnelles 8 à 9 mois, 28 kg. environ.. 180 fr.

Moutons ou Brebis 10 à 12 mois, 35 kg. environ.. 190 fr.

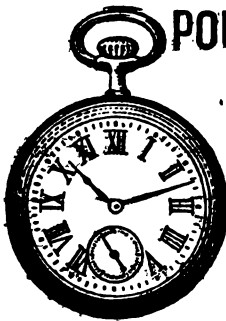
Brebis 13 à 14 m., 40 kg. env., pouvant être mère.. 220 fr.

Brebis avec son agneau..... 300 fr.

Brebis avec deux agneaux (doubles)..... 400 fr.

PÉTIITS PORCS D'ÉLEVAGE DISPONIBLES TOUTE L'ANNÉE
Indiquez-nous s'il vous plaît à la commande votre adresse et gare destinataire.

CRÉMON Elle, BRIVE (Corrèze)

POUR

FrS. NOUS LIVRONS

une montre et chaîne

ou bracelet parfaite

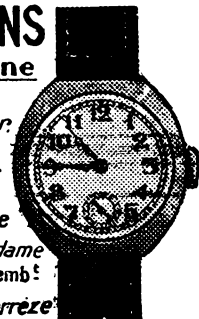
homme, dame, à remontoir,
mouvement très solide
soigneusement réglé 36 h.

chronomètre garantie

6 ans, simili or, argent. Même

prix **bracelet** homme ou dame
lumineux choix. Envoi contre remb^t

DORAT à BRIVE. Corrèze

SAUCISSONS

Pur porc sec garanti.	25	fr. le kg.
Porc et bœuf sec Arles	16	--
Porc et bœuf étuvé.	10	--
Saucisse fraîche pur porc	13	--
Pâté de foie et fritons <small>cuits au four</small>	12	--

*Marchandise expédiée en colis postal 4 et 9 kilos
franco port et emballage toute gare tous les jours*

Mandat, Remboursement, Crédit après références

Ecrire: **TUDOR, Salaisons, BRIVE (Corrèze)**

ENVOI FRANCO PORT ET EMBALLAGE POUR TOUTE GARE GRAND RESEAU
Porcs pesant 100 kilos à 7 mois et 200 kilos à 10 mois

PORCS

Croisements sélectionnés anglais et croissants
Fermiers. Lieux de culture directement à la production, supprimez l'intermédiaire
J'expédie immédiatement les commandes par caisse de
2, 3, 4, 5, 6, 8, 10 porcs, franco dans toutes gares de France
transport, emballage, mortalité et responsabilité en route à ma charge

PORCS de 58 jours env.	80	fr. fco
PORCS de 2 mois env.	90	--
PORCS de 2 mois 1/2, 18 k. env.	105	--
PORCS de 3 mois 22 k. env.	130	--
PORCS de 3 mois 1-2, 26 k. env.	160	--
PORCS de 3 à 4 mois, 31 k. env.	190	--

Mâles et Femelles pour reproduction sur demande
Assurance gratuite 6 mois contre la mortalité

Ecrire: **CREMON Elie Domaine d'Imbert, BRIVE (Corrèze)**

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V^e
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.